

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS DĖL VALSTYBINĖS MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ 2015–2021 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2015 m. vasario 4 d. Nr. 112
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsniu ir įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“, 69 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a** :

1. Patvirtinti pridedamą Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programą (toliau – Programa).
2. Pasiūlyti savivaldybėms, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai, Žurnalistų etikos inspektorius tarnybai, Nacionalinei teismų administracijai, nevyriausybinėms organizacijoms, socialiniams partneriams (profesinėms sąjungoms ir darbdavių organizacijoms), universitetų lyčių studijų centrams dalyvauti įgyvendinant Programą.

Ministras Pirmininkas

Algirdas Butkevičius

Sveikatos apsaugos ministrė, pavaduojanti
socialinės apsaugos ir darbo ministrą

Rimantė Šalaševičiūtė

VALSTYBINĖ MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ 2015–2021 METŲ PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos (toliau – Programa) paskirtis – nuosekliai, kompleksiskai ir sistemingai spręsti moterų ir vyrų lygybės problemas visose srityse ir užtikrinti Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo (toliau – Įstatymas) nuostatų įgyvendinimą, atsižvelgiant į Europos Sąjungos (toliau – ES) bei tarptautinius įsipareigojimus moterų ir vyrų lygybės srityje.

2. Programa parengta įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“, 69 punktą, nurodantį sistemingai ir nuosekliai įgyvendinti iniciatyvas, skirtas moterų ir vyrų lygybės problemoms spręsti, mažinti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus ir įgyvendinti kitas tikslines iniciatyvas lyčių lygybės klausimais.

3. Įstatymo 3 straipsnis nustato visų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą užtikrinti, kad visuose jų rengiamuose ir priimamuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios moterų ir vyrų teisės, rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, teikiant administracines ir viešąsias paslaugas nepažeisti moterų ir vyrų lygių teisių, remti viešųjų įstaigų, asociacijų, labdaros fondų ir kitų nevyriausybinių organizacijų programas, kurios padeda užtikrinti moterų ir vyrų lygias galimybes. Tokiu būdu moterų ir vyrų lygybė įtvirtinama horizontaliaja visų politikos sričių veikla.

4. Europos Sąjungos sutarties 2 ir 3 straipsniuose ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 8 straipsnyje nustatyta, kad moterų ir vyrų lygybė yra viena iš pagrindinių ES vertybių, tikslų ir uždavinių. ES savo veiksmis siekia pašalinti visas moterų ir vyrų nelygybės apraiškas, skatinti moterų ir vyrų lygybę. Ši nuostata įtvirtinta ES Tarybos išvadų „Moterų ir lyčių lygybės pažangos institucinių mechanizmų efektyvumas“, priimtų 2013 m. gruodžio 9 d., Lietuvai pirmininkaujant ES Tarybai, 1 punkte.

5. Rengiant Programą buvo įvertinti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – LGKT), moterų nevyriausybinių organizacijų, profesinių sąjungų moterų centrų, universitetų lyčių studijų centrų siūlymai siekiant mažinti moterų ir vyrų lygybės problemas ir padėties skirtumus.

6. Rengiant Programą atsižvelgta į ES ir tarptautinius teisės aktus bei strateginius dokumentus:

6.1. ES teisės aktus ir sprendimus moterų ir vyrų lygybės klausimais bei ES Tarybos išvadas, parengtas pirmininkaujant Belgijai, Danijai, Airijai ir Lietuvai;

6.2. Europos lyčių lygybės paktą (2011–2020 m.), patvirtintą ES Tarybos 2011 m. kovo 7 d.;

6.3. 2010 m. rugsėjo 21 d. Europos Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Europos Sąjungos Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategija“;

6.4. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas moterų ir vyrų lygybės klausimais Europos Tarybos valstybėms narėms;

6.5. Europos Tarybos Lyčių lygybės strategiją 2014–2017 metams;

6.6. Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, ratifikuotą Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. rugsėjo 10 d. nutarimu Nr. I-1035 „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims ratifikavimo“ (toliau – Konvencija), ir Konvencijos Fakultatyvinį protokolą, ratifikuotą 2004 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims 20 straipsnio 1 dalies pakeitimo ir Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims Fakultatyvinio protokolo ratifikavimo“;

6.7. Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto (toliau – Komitetas) baigiamąsias rekomendacijas Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl Konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje ir Lietuvos ataskaitų svarstymo (Penktoji periodinė ataskaita, 58-oji sesija, Ženeva, 2014 m. liepos 9 d.);

6.8. Pekino deklaraciją ir Pekino veiksmų platformą, priimtą 1995 m. rugsėjo 15 d. IV pasaulinėje moterų konferencijoje;

6.9. Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimo lyčių lygybės srityje 2015–2018 metų programos projektą;

6.10. kitus ES ir tarptautinius moterų ir vyrų lygybės srities dokumentus.

7. Programoje pateikiama įvairių sričių padėties analizė, nustatomos problemos, strateginis tikslas, tikslai, uždaviniai, kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo kriterijai bei įgyvendinimo mechanizmai.

II SKYRIUS PROGRAMOS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

8. Programos strateginis tikslas – nuosekliai, kompleksiškai ir sistemingai visose srityse skatinti moterų ir vyrų lygybę, šalinti moterų ir vyrų padėties skirtumus.

9. Pirmasis Programos tikslas – skatinti vienodas moterų ir vyrų galimybes užimtumo ir darbo srityje.

10. Uždaviniai pirmajam Programos tikslui pasiekti:
 - 10.1. mažinti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus;
 - 10.2. mažinti sektorinę ir profesinę darbo rinkos segregaciją pagal lytį;
 - 10.3. didinti moterų, ypač kaimo, galimybes imtis verslo ir jį plėtoti.

Moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumai

11. Įstatymo 5 straipsnis nustato darbdavio arba darbdavio atstovo pareigą įgyvendinti lygias moterų ir vyrų teises darbe, tačiau moterų ir vyrų padėtis užimtumo ir darbo srityje vis dar skirtinga. Nors moterų ir vyrų užimtumo lygis (atitinkamai 50,8 procento ir 49,2 procento), dirbančiųjų ne visą darbo laiką skaičius (atitinkamai 10,8 procento ir 7,1 procento), nedarbo lygis (atitinkamai 10,5 procento ir 13,1 procento) ir darbo jėgos aktyvumo lygis (atitinkamai 70,3 procento ir 74,7 procento) skiriasi nedaug, moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumai išlieka tiek privačiame, tiek valstybės sektoriuje (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

12. Moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis Lietuvoje 2012 metais sudarė 12,6 procento ir buvo 3,9 procento mažesnis nei ES (16,5 procento). 2013 metais moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis šalies ūkyje ir valstybės sektoriuje, išskyrus viešąjį valdymą ir gynybą, privalomąjį draudimą, sudarė po 13,3 procento, privačiame sektoriuje – 15,8 procento. Didžiausias moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis 2013 metais išlieka finansinės ir draudimo veiklos įmonėse – 39,9 procento, taip pat informacijos ir ryšių – 27,8 procento, apdirbamosios gamybos – 25,7 procento, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo bei didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklių transporto priemonių ir motociklų remonto – po 22,3 procento, kitose aptarnavimo srityje – 20,9 procento. 2013 metais, palyginti su 2010 metais, darbo užmokesčio skirtumas šalyje sumažėjo 1,3 procento (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

13. ES Tarybos išvadose, priimtose 2010 m. gruodžio 17 d. Belgijos pirmininkavimo ES Tarybai metu, nurodoma, kad moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus lemia horizontalioji (profesinė ir sektorinė) bei vertikalioji darbo rinkos segregacija pagal lytį, nepakankamas vienodo užmokesčio moterims ir vyrams už vienodą ir vienodos vertės darbą principo įgyvendinimas, nepakankamas darbo užmokesčio skaidrumas ir kita. ES valstybėms narėms buvo pasiūlytos konkrečios priemonės: didinti darbo užmokesčio skaidrumą, ypač darbo užmokesčio sudedamąsias dalis ir struktūras; skatinti darbų ir pareigybės klasifikacijos ir vertinimo neutralumą; didinti užimtumo kokybę; naikinti vertikalioji ir horizontalioji darbo rinkos segregaciją, taikant pozityvias priemones, keičiant lyčių stereotipus ir kita; skatinti lyčių lygybės planavimą darbovietėse, įskaitant darbo užmokesčio klausimus; taip pat įtraukti lyčių lygybės nuostatas į įmonių socialinę atsakomybę.

14. Nuo 2011 metų Europos Komisija kartu su profesinėmis sąjungomis ir darbdavių organizacijomis visose ES valstybėse narėse įgyvendina informacines kampanijas, kurių tikslas – skatinti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo mažinimą. Europos Sąjungoje kasmet yra minima Europos vienodo darbo užmokesčio diena.

15. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino žemą moterų nedarbo lygį, tačiau rekomendavo toliau skatinti vienodą požiūrį į moteris ir vyrus darbo rinkoje – atnaujinti teisinį reglamentavimą, programas ir priemones, kuriomis siekiama moterų ir vyrų lygių teisių ir galimybių užimtumo ir profesinėje srityse. Komitetas rekomendavo įtraukti privalomuosius lyčių lygybės planus viešojo ir privataus sektorių darbovietėse į atitinkamus teisės aktus. Komitetas palankiai įvertino mažėjantį moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumą ir rekomendavo toliau tęsti priemones, skirtas moterų ir vyrų užmokesčio skirtumams mažinti, – pasitelkiant Lietuvos Respublikos valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, užtikrinti efektyvų Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatų dėl vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą įgyvendinimą, nustatyti ir taikyti sankcijas, organizuoti visuomenės informavimo kampanijas bendradarbiaujant su profesinėmis sąjungomis ir darbdavių organizacijomis.

Profesinė ir sektorinė darbo rinkos segregacija

16. Įstatymas draudžia bet kokią diskriminaciją dėl asmens lyties, tačiau profesinė ir sektorinė darbo rinkos segregacija išlieka. Slaugos, švietimo, socialinio darbo sektoriuose vyrauja moterys, o statybos, transporto, saugojimo ir informacinių ryšių sektoriuose – vyrai. 2013 metais daugiausia moterų dirbo žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (85,9 procento), švietimo (79,5 procento), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (76,8 procento) bei finansinėje ir draudimo veiklos srityse (74,8 procento). Daugiausia vyrų dirbo statybos (92,1 procento), transporto ir saugojimo (73,9 procento), žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (63,2 procento) bei informacinių ryšių ir nekilnojamojo turto srityse (58,5 procento) (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

17. Profesinėse ir aukštosiose mokyklose daugiau merginų renkasi „tradiciskai moteriškąsias“, o daugiau vaikinų – „tradiciskai vyriškąsias“ studijas. 2013 metais kvalifikaciją profesinėse mokyklose įgijo 5 911 moterų ir 9 004 vyrai. Iš jų daugiausia moterų kvalifikaciją įgijo paslaugų asmenims srityje – 40,9 procento, verslo administravimo srityje – 31,4 procento ir meno srityje – 8,7 procento. Vyrai profesinę kvalifikaciją daugiausia įgijo inžinerijos srityje – 36,4 procento, architektūros ir statybos srityje – 22,2 procento. 2013 metais 79 procentai moterų baigė pirmosios pakopos studijas ir įgijo bakalauro laipsnį humanitarinių mokslų ir menų srityje, 77 procentai – švietimo srityje, ir 71 procentas – socialinių mokslų ir teisės srityje. 79 procentai vyrų įgijo bakalauro laipsnį inžinerijos, gamybos ir statybos, 66 procentai – žemės ūkio ir veterinarijos, 59,9 procento – matematikos ir kompiuterijos srityje (Lietuvos statistikos departamento duomenys). „Tradiciskai moteriškųjų“ ir „tradiciskai vyriškųjų“ studijų kryptių bei profesijų pasirinkimui daro įtaką visuomenės požiūris į moterų ir vyrų vaidmenis.

18. Įstatymas draudžia darbo skelbimuose nurodyti, kurios lyties darbuotojo darbdavys pageidauja, išskyrus atvejus, kai atliekamas tam tikras darbas, kurį atlikti gali tik konkrečios lyties asmuo, kai dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų lytis yra būtinas (neišvengiamas) ir lemiantis profesinis reikalavimas, šis traktavimas yra teisėtas

ir reikalavimas yra tinkamas (proporcingas). Prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo suteikdamas informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties ir formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą.

19. ES teisės aktai ir strateginiai dokumentai skatina žiniasklaidą prisidėti siekiant lyčių lygybės ir draudžia diskriminaciją dėl lyties visuomenės informavimo priemonėse. ES Tarybos išvadose, priimtose 2013 m. birželio 14 d. Airijos pirmininkavimo ES Tarybai metu, konstatuojama, kad žiniasklaida gali teigiamai prisidėti siekiant lyčių lygybės, pavyzdžiui, formuodama nediskriminacinį moterų ir vyrų įvaizdį tiek pateikiamoje informacijoje, tiek reklamose. ES Tarybos išvadose ES valstybėms narėms siūlomi konkretūs veiksmai siekiant skatinti lyčių lygybę žiniasklaidoje, įskaitant žiniasklaidos atstovų žinių stiprinimą lyčių lygybės klausimais, gerosios praktikos pavyzdžių viešinimą ir nediskriminacinio moterų ir vyrų įvaizdžio formavimą.

20. 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir ES Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva, OL 2010 L 95, p. 1) įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad jų jurisdikcijai priklausančių žiniasklaidos paslaugų teikėjų audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos nekurstytų neapykantos lyties pagrindu ir komerciniuose audiovizualiniuose pranešimuose nebūtų jokio diskriminavimo dėl lyties.

21. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, išreiškė susirūpinimą profesine ir sektorine darbo rinkos segregacija pagal lytį bei mergaičių ir moterų konsultavimo stoka netradicinio profesinio pasirinkimo ir karjeros galimybių tematika. Komitetas rekomendavo imtis konkrečių priemonių siekiant panaikinti vertikaliąją ir horizontaliąją darbo rinkos segregaciją pagal lytį, įskaitant laikinąsias specialiąsias priemones, kurios suteiktų galimybę moterims, ypač jaunoms merginoms, pasirinkti bet kokio pobūdžio darbą ar profesiją ir sukurti pagalbos programas, skirtas merginoms ir moterims konsultuoti netradicinio išsilavinimo ar profesijos pasirinkimo ir karjeros galimybių klausimais tokiose srityse kaip mokslas, technologijos ir panašiose.

Moterų, ypač kaimo, verslumas

22. Moterų verslininkų skaičius vis dar mažesnis nei vyrų. 2013 metais moterys sudarė 31 procentą individualiųjų įmonių vadovų, vyrai – 69 procentus (Lietuvos statistikos departamento duomenys). Iš Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijai priklausančių įmonių vadovų tik 16 procentų yra moterys. 2013 metais kaime gyvenančių moterų užimtumo lygis buvo mažesnis nei mieste gyvenančių moterų, nedarbo lygis – didesnis. Metinis kaimo moterų užimtumo lygis buvo 39,9 procento, miesto moterų – 51,6 procento. Palyginti su 2010 metais, kaimo moterų užimtumas padidėjo 5 procento, miesto – 1,7 procento. 2013 metais

metinis kaimo moterų nedarbo lygis buvo 14,7 procento, miesto – 8,9 procento. Palyginti su 2010 metais, kaimo moterų nedarbo lygis sumažėjo 5,6 procento, miesto – 3,6 procento (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

23. 2014 metų kovą Lietuvos Respublikos ūkio ministerija su Verslo moterų tinklu, veikiančiu prie Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kurios pagrindinis tikslas – padėti moterims verslininkėms sėkmingai pradėti verslą, skatinti moterų verslo plėtros iniciatyvas ir aktyvesnį įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesus.

24. Moterys aktyviai dalyvauja Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Lietuvos darbo birža) priemonėse, skirtose padėti pradėti savo verslą. Teritorinės darbo biržos kartu su Valstybine mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos moterims ir vyrams, siekiantiems savarankiško užimtumo, rengia verslo pradmenų mokymus. Mokymuose, skirtuose susipažinti su verslo organizavimu ir verslo pradmenimis, 2013 metais dalyvavo 361 asmuo, iš jų 51,2 procento – moterys (2010 metais dalyvavo 936 asmenys, iš jų 48,3 procento – moterys). Moterys ir vyrai, siekiantys savarankiško užimtumo, apie veiklos pagal verslo liudijimą galimybes pasinaudojant teikiama valstybės parama teritorinėse darbo biržose informuojami ir konsultuojami individualiai. 2013 metais konsultacijos apie veiklos pagal verslo liudijimą galimybes pasinaudojant teikiama valstybės parama suteiktos 3 038 asmenims, iš jų 45 procentai – moterys. 2010 metais konsultacijos suteiktos 5 245 asmenims, iš jų 48,8 procento – moterys. Verslo liudijimo subsidija 2010 metais skirta 3 636 asmenims, iš jų 1 538 – moterys (42 procentai). 2013 metais verslo liudijimo subsidija skirta 9 024 asmenims, iš jų 40 procentų – moterys. Asmenims, atitinkantiems teisės aktuose nustatytus reikalavimus, teritorinės darbo biržos skiria subsidijas darbo vietai steigti, kai darbo vieta steigiama sau ar teritorinės darbo biržos siūstam bedarbiui įdarbinti. 2010 metais sau darbo vietas įsteigė 43 neįgalieji, kuriems nustatytas iki 40 procentų darbingumo lygis, iš jų – 12 moterų (28 procentai). 2013 metais 31 neįgalusis, kuriam nustatytas iki 40 procentų darbingumo lygis, įsteigė sau darbo vietas, iš jų – 8 moterys (26 procentai). 2013 metais 11 darbdavių (buvusių bedarbių), pradėjusių savo verslą, iš jų – 4 moterys (36 procentai), įsteigė naujas darbo vietas kitiems bedarbiams įdarbinti (Lietuvos darbo biržos duomenys).

25. 2012 metais atlikus „Globalaus verslumo stebėjimo“ (angl. „*Global Entrepreneurship Monitoring*“) tyrimą, buvo nustatyta, kad tiek vyrų, tiek moterų motyvai pradėti verslą yra panašūs: didesnė nepriklausomybė ir noras padidinti arba išlaikyti pajamas (Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos duomenys). 2013 m. sausio 9 d. išleistame ES Komisijos komunikate „Veiksmų planas „Verslumas 2020“ nurodoma, kad pradėdant verslą ir juo verčiantis moterims kyla daugiau sunkumų nei vyrams: stokojama prieigos prie finansų, sunkiau gauti kreditus, trūksta informacijos, verslumo įgūdžių, sunkiau derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. Potencialios verslininkės turi būti informuotos apie verslo paramos programas ir finansavimo galimybes. Moterų verslininkių sėkmės istorijos motyvuoja ir paskatina kitas moteris plėtoti savo verslą.

26. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, išreiškė susirūpinimą dėl kaimo moterų padėties ir rekomendavo parengti išsamią strategiją ir programas, skirtas kaimo moterų kompetencijai ekonomikos klausimais ugdyti ir suteikti joms didesnes galias šioje srityje.

Sprendimų priėmimas

27. Antrasis Programos tikslas – siekti subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimant sprendimus ir einant aukščiausias pareigas.

28. Uždavinys antrajam Programos tikslui pasiekti – skatinti moterų motyvaciją ir gebėjimus dalyvauti priimant sprendimus, kurti moterų karjerai palankią aplinką.

29. Demokratinėje visuomenėje priimant sprendimus turi dalyvauti tiek moterys, tiek vyrai, ir abiejų lyčių interesams turi būti vienodai atstovaujama. Subalansuotas abiejų lyčių atstovavimas priimant sprendimus yra ne tik moterų ir vyrų tikslų ir interesų įgyvendinimo priemonė, bet ir svarbus moterų ir vyrų lygybės įgyvendinimo rodiklis. Tačiau vis dar nepakankamai moterų dalyvauja priimant ekonominius ir politinius sprendimus, eina aukščiausias pareigas valstybės tarnyboje, versle, ypač bendrovių, prekiaujančių akcijomis akcijų biržose, valdybose, mokslo, diplomatijos, žiniasklaidos srityse.

30. Moterys vis aktyviau dalyvauja politinėje veikloje. Lietuva – viena iš labai retų šalių, kur moterys turi 2 iš 3 aukščiausiųjų valstybės pareigūnų postų. Nuo 2009 metų Respublikos Prezidento ir nuo 2013 metų Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pareigas eina moterys.

31. Moterų, išrinktų į Lietuvos Respublikos Seimą, dalis padidėjo 5 procentais – nuo 18 procentų 2008 metais iki 23 procentų 2012 metais, bet šis rodiklis vis dar mažesnis nei ES vidurkis – 27 procentai (Europos Komisijos duomenys). Lietuvos Respublikos Seimo valdyboje moterys sudaro 25 procentus, Seniūnų sueigoje – 23 procentus, tarp komitetų pirmininkų – 26,7 procento (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

32. 2014 metais į Europos Parlamentą Lietuva išrinko vieną moterį ir 10 vyrų. Moterų, išrinktų į Europos Parlamentą, dalis sumažėjo 24 procentais (nuo 33 procentų 2009 metais iki 9 procentų). 2014 metais į Europos Parlamentą iš viso išrinkta 36 procentai moterų (Europos Komisijos duomenys).

33. Šešioliktojoje Lietuvos Respublikos Vyriausybėje iš 14 ministrų 3 (21 procentas) yra moterys, iš 32 viceministrų – 8 (25 procentai) moterys, iš 14 ministerijų kanclerių – 6 (42,9 procento) moterys (Lietuvos statistikos departamento duomenys). 2014 metais moterų ministrų ES vidurkis buvo 27 procentai (Europos Komisijos duomenys).

34. 2011 metais į Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybas išrinktos 342 (22 procentai) moterys ir 1 184 vyrai (78 procentai) (Lietuvos statistikos departamento duomenys). ES vidurkis yra 32 procentai moterų savivaldybių tarybose (Europos Komisijos duomenys).

35. 2014 metų pradžioje valstybės tarnyboje dirbo 75,7 procento moterų. Aukščiausias administracines pareigas ėjo 31 procentas moterų, o aukštesnes – 47 procentai moterų. ES

moterų, einančių aukščiausias administracines pareigas, vidurkis yra 30 procentų (Europos Komisijos duomenys).

36. 2014 metų pradžioje moterys sudarė 60,6 procento visų politinio pasitikėjimo darbuotojų (be statutinių) ir 76,6 procento karjeros valstybės tarnautojų. 35,2 procento įstaigų vadovų sudarė moterys, 64,8 procento – vyrai (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

37. Užsienio reikalų sistemoje moterų ir vyrų diplomatų skaičius beveik vienodas. 2014 metų pradžioje diplomatinėje tarnyboje dirbo 46,4 procento moterų ir 53,6 procento vyrų. Diplomatinė atstovybių vadovių moterų skaičius vis dar mažas – 22 procentai (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

38. Teisingumo sistemoje dirba daugiau moterų nei vyrų. 2013 metais teisėjų moterų buvo 462 (59,9 procento), vyrų – 309 (40,1 procento), notarių moterų – 230 (86,5 procento), notarų vyrų – 36 (13,5 procento). Moterų ir vyrų prokurorų yra beveik po lygiai – 359 prokurorės (48,6 procento) ir 379 prokurorai (51,4 procento). Šiek tiek mažiau moterų advokačių – 769 advokatės (38,1 procento) ir 1 252 advokatai (61,9 procento) (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

39. Mokslinėje veikloje moterų skaičius artėja prie vyrų skaičiaus. 2013 metais iš visų tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį, 48,6 procento buvo moterys. Tačiau vis dar didesnė dalis vadovaujančių mokslo srities pareigų priklauso vyrams. 2011 metais Lietuva pagal moterų, einančių A lygio akademinės pareigas, skaičių buvo paskutinė ES (Lietuvoje – 2 procentai, ES – 7 procentai), o nustatytas „stiklinių lubų“ indeksas, kuris rodo sunkumus moterims gauti aukščiausio lygio pareigas mokslo ir studijų sistemoje, Lietuvoje buvo vienas didžiausių ES (Lietuvoje – 2,96, ES – 1,8) (Europos Komisijos duomenys, *She Figures 2012*).

40. Mažiau moterų nei vyrų yra versle ir tarp turinčių aukščiausias pozicijas stambiausiose įmonėse. 2010 metais smulkaus ir vidutinio verslo įmonių vadovės moterys sudarė apie 32 procentus, ES vidurkis tuo metu buvo 33 procentai (Europos Komisijos duomenys).

41. 2013 metų pabaigoje Lietuvoje 16 procentų valdybų narių bendrovėse, prekiaujančiose akcijomis akcijų biržose, buvo moterys (ES vidurkis – 18 procentų), vadovių – 8 procentai (ES vidurkis – 3 procentai) (Europos Komisijos duomenys).

42. Lyčių balansas priimant ekonominius sprendimus buvo vienas iš moterų ir vyrų lygybės prioritetų Lietuvai pirmininkaujant ES Tarybai 2013 metų antrąjį pusmetį. Buvo tęsiamos derybos dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir ES Tarybos direktyvos projekto, skirto lyčių pusiausvyrai gerinti priimant ekonominius sprendimus.

43. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino, kad didelė dalis valstybės tarnautojų yra moterys ir kad 2 iš 3 aukščiausiųjų valstybės pareigūnų yra moterys. Komitetas išreiškė susirūpinimą, kad nepakanka laikinųjų specialiųjų priemonių, skirtų lyčių balansui didinti priimant sprendimus, ir vis dar gajūs stereotipai, kliudantys moterims dirbti politikoje ir žiniasklaidoje.

44. Komitetas rekomendavo priimti laikinas specialias priemones, skirtas moterų, ypač kaimo moterų, taip pat moterų iš etninių mažumų bei neįgalių moterų, dalyvavimui politiniame ir viešajame gyvenime skatinti, ir imtis priemonių siekiant pašalinti lyčių stereotipus.

Institucinių mechanizmų efektyvumas

45. Trečiasis Programos tikslas – didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą.

46. Uždaviniai trečiajam Programos tikslui pasiekti:

46.1. didinti valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, teisėsaugos pareigūnų, žurnalistų ir kitų darbuotojų gebėjimus integruoti lyčių aspektą;

46.2. padėti savivaldybėms imtis veiksmų, užtikrinančių lygias moterų ir vyrų galimybes;

46.3. įdiegti teisės aktų ir kitų sprendimų projektų poveikio lytims vertinimą;

46.4. tobulinti moterų ir vyrų lygybės statistinę informaciją, papildyti ją naujais, su ES valstybėmis narėmis palyginamais statistiniais rodikliais.

47. Efektyvus moterų ir vyrų lygybės, kaip horizontaliosios veiklos visose srityse, institucinių mechanizmų (toliau – instituciniai mechanizmai) veikimas yra būtina sąlyga siekiant faktinės moterų ir vyrų lygybės. ES numaçiusi institucinių mechanizmų veiksmingumo rodiklius, kurie užtikrina ES valstybių narių institucinių mechanizmų palyginamumą ir vertinimą:

47.1. aukščiausias Vyriausybės atsakomybės lygmuo: lyčių lygybės struktūrinio padalinio pavaldumas, galios, atsakomybė ir atsiskaitomybė (Europos lyčių lygybės instituto 2013 metais parengtame tyrime „Lyčių lygybės pažangai skirtų institucinių mechanizmų efektyvumas“ Lietuva įvertinta 10 balų iš 10):

47.1.1. vyriausybinių lyčių lygybės struktūrinio padalinio (Lietuvoje – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) Moterų ir vyrų lygybės skyrius) personalo išteklių (Europos lyčių lygybės instituto tyrimo duomenimis, Lietuva įvertinta kaip 1,15 punkto atsilieanti nuo ES vidurkio);

47.1.2. paskirtos vienodą požiūrį į moteris ir vyrus skatinančios įstaigos ar įstaigų (Lietuvoje – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba) personalo išteklių (Europos lyčių lygybės instituto tyrimo duomenimis, Lietuva yra pasiekusi ES vidurkį);

47.2. lyčių aspekto integravimas: teisinės ir politinės nuostatos, struktūros ir metodai (Europos lyčių lygybės instituto tyrimo duomenimis, Lietuva įvertinta 8 balais iš 16);

47.3. pagal lytį suskirstytos statistikos rengimas ir platinimas (Europos lyčių lygybės instituto tyrimo duomenimis, Lietuva įvertinama 3,5 balo iš 6).

48. Pirmasis Lietuvos prioritetas moterų ir vyrų lygybės srityje pirmininkavimo ES Tarybai metu buvo institucinių mechanizmų efektyvumo skatinimas. Pirmininkavimo metu parengtos ir 2013 m. gruodžio 10 d. priimtos ES Tarybos išvados, kuriose ES valstybėms narėms pasiūlyti veiksmai institucinių mechanizmų efektyvumui didinti. ES valstybėms narėms siūloma stiprinti vyriausybinių lyčių lygybės struktūrų efektyvumą: suteikti joms kaip galima aukštesnę padėtį Vyriausybėje, aiškiai apibrėžti įgaliojimus ir galias, įskaitant kompetenciją analizuoti,

vertinti politiką įvairiose srityse lyčių lygybės aspektu, rengti ir persvarstyti teisės aktus, formuoti ir įgyvendinti lyčių lygybės politiką, aprūpinti šias struktūras tinkamais personalo ištekliais. Siekiant veiksmingai įgyvendinti šią politiką, būtina bendradarbiauti, stiprinti gebėjimus, rengti mokymus lyčių lygybės klausimais, koordinuoti veiksmus, didinti informuotumą, nustatyti strateginius tikslus, aiškius ir išmatuojamus uždavinius, įvykdymo terminus, skirti išteklių informuoti visuomenę, nustatyti stebėsenos ir vertinimo rodiklius, atsiskaitomybę ir kitus gerojo valdymo elementus. Institucinių mechanizmų efektyvumo skatinimas apsvaistytas Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai konferencijoje „Faktinė lyčių lygybė kaip įnašas siekiant „Europa 2020“ tikslų: institucinių mechanizmų efektyvumas“, vykusioje Vilniuje 2013 m. rugsėjo 13 d.

49. Lietuvoje institucinis mechanizmas apima kelis tarpusavyje susijusius lygmenis: parlamentinį, vyriausybinių, akademinį, socialinių partnerių ir visuomeninį. Instituciniame mechanizme stokojama savivaldos lygmenis.

50. Parlamentiniame lygmenyje moterų ir vyrų lygybės klausimai priskirti Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui. Veikia Moterų parlamentinė grupė. Įstatymo įgyvendinimo priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos Seimui atskaitingas Lygių galimybių kontrolierius.

51. Vyriausybiniu lygmeniu koordinuoti moterų ir vyrų lygių galimybių politikos įgyvendinimą visose veiklos srityse pavesta socialinės apsaugos ir darbo ministrui. Kiekviena valstybės ir savivaldybių institucija ar įstaiga Įstatymu įpareigota rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas lygioms moterų ir vyrų galimybėms užtikrinti savo kuruojamose srityse.

52. Šiai Įstatymo nuostatai įgyvendinti skirta visų ministerijų kartu su nevyriausybiniomis organizacijomis, socialiniais partneriais, mokslininkais, savivaldybėmis vykdoma tęstinė Programa. Programos įgyvendinimo stebėseną, atskaitomybę ir bendradarbiavimą, ypač reikšmingus valdant horizontaliųjų veiklų įgyvendinimą, užtikrina Moterų ir vyrų lygių galimybių komisija, sudaryta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 7 d. nutarimu Nr. 266 „Dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ (toliau – Komisija), nuolat veikianti nuo 2000 metų. Komisiją sudaro visų ministerijų, Lietuvos statistikos departamento ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Nevyriausybinių organizacijų pačios išsirenka ir deleguoja į Komisiją iki 4 atstovų. Komisija glaudžiai bendradarbiauja su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, universitetiniais lyčių studijų centrais, socialiniais partneriais, ypač profesinių sąjungų moterų centrais ir moterų nevyriausybiniomis organizacijomis. Tačiau deleguotų Komisijos narių pareigybių aprašymuose stokojama funkcijos, susijusios su moterų ir vyrų lygybės klausimų įgyvendinimu pagal savo institucijos kompetenciją.

53. Lietuvos statistikos departamentas rengia ir skelbia kompleksinę statistinę informaciją apie moteris ir vyrus Lietuvoje: demografines, socioekonominės ir etnokultūrinės charakteristikas, moterų ir vyrų dalyvavimą švietimo ir mokslo srityje, darbo rinkoje, sveikatą ir socialinę apsaugą, nusikalstamumą ir smurtą, dalyvavimą valstybės valdyme ir kita. Lyčių

statistika rengiama naudojant Lietuvos statistikos departamento ir kitų valstybės institucijų statistinę informaciją. Vartotojai stokoja miesto, kaimo ir regionų statistinės informacijos lyčių lygybės klausimais. Be to, reikalingi ir įvairūs statistiniai rodikliai, kurie suteiktų galimybę palyginti lyčių lygybę Lietuvoje su kitomis ES valstybėmis narėmis.

54. Akademinio lygmeniu veikia lyčių studijų centrai, įsteigti prie didžiausių šalies universitetų. Didžiausios šalies profesinės sąjungos yra įsteigusios moterų centrus.

55. Visuomeninį lygmenį sudaro moterų nevyriausybinių organizacijų, aktyviai veikiančios moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo klausimais įvairiose srityse. Moterų organizacijos yra susibūrusios į skėtinę moterų organizacijų asociaciją – Lietuvos moterų lobistinę organizaciją.

56. Veiksmingai keistis informacija, idėjomis, patirtimi, pasiūlymais, operatyviai aptarti įvairius lyčių lygybės klausimus padeda Informacinis portalas moterims ir moterų organizacijų elektroninis tinklas, palaikomi Moterų informacijos centro. Šiuo portalu ir elektroniniu tinklu naudojasi moterų ir vyrų lygybe suinteresuoti politikos, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, socialinių partnerių atstovai mokslininkai ir kiti šios srities ekspertai.

57. Svarų indėlį į institucinio mechanizmo veikimą ES lygmeniu įneša Europos lyčių lygybės institutas – vienintelė specializuota ES agentūra lyčių lygybės klausimais, įsteigta Vilniuje. Europos lyčių lygybės instituto pagrindiniai tikslai: prisidėti prie moterų ir vyrų lygybės skatinimo ir ją stiprinti, įskaitant moterų ir vyrų lygybės, kaip horizontaliosios veiklos, įtvirtintos Europos Bendrijos sutartyse, integravimą į visas ES politikos kryptis ir pagal ją parengtas nacionalinės politikos kryptis; mažinti diskriminaciją dėl lyties, ugdyti ES piliečių sąmoningumą lyčių lygybės klausimais, teikti techninę pagalbą ES institucijoms, visų pirma Europos Komisijai, ir ES valstybių narių valdžios institucijoms.

58. Moterų ir vyrų lygybei, kaip horizontaliajai veiklai, įgyvendinti visose srityse taikomas lyčių aspekto integravimas apibūdinamas kaip politikos procesų (re)organizavimas, tobulinimas, plėtra ir vertinimas, siekiant, kad politiką formuojantys asmenys įtrauktų lyčių lygybės aspektą į visapusišką politiką visais lygiais ir etapais. Lyčių aspekto integravimas nepakankamas, kadangi nepakankami įvairių sričių valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, teisėsaugos pareigūnų, žurnalistų ir kitų darbuotojų gebėjimai integruoti lyčių aspektą, vertinti teisės aktų ir kitų sprendimų projektų poveikį lytims ir kitais moterų ir vyrų lygybės užtikrinimo klausimais.

59. Nors Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punktą nustato, kad valstybės ir savivaldybių įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose jų rengiamuose ir priimamuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios moterų ir vyrų teisės, teisės aktų ir kitų sprendimų projektai nėra vertinami poveikio moterų ir vyrų padėčiai aspektu. Stokojama lyčių aspekto integravimo ir lengvai taikomų poveikio lytims vertinimo metodų teisės aktuose ir įvairių sričių programose. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalis nustato valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų pareigą įtraukti priemones, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, į strateginio planavimo

dokumentus, tačiau savivaldybėse nėra nustatytas įgyvendinimo mechanizmas. Nors Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punktas nustato valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą remti viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros fondų programas, kurios padeda įgyvendinti moterų ir vyrų lygias galimybes, vis dar ne visos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos įgyvendina šią nuostatą. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, išreiškė susirūpinimą, kad ministerijų darbuotojai, atsakingi už lygias moterų ir vyrų galimybes ir atstovaujantys savo ministerijoms Komisijoje, šias funkcijas atlieka tik papildomai, šalia įprastų užduočių, ir turi tik ribotus įgaliojimus, kad nepakankamas nevyriausybinėse moterų organizacijų finansavimas ir jų dalyvavimas įgyvendinant Programą. Lyčių lygybės instituciniame mechanizme stokojama savivaldos lygmens. Komitetas rekomendavo: stiprinti Komisijos galias, kad ši galėtų efektyviai stebėti Programos įgyvendinimą; užtikrinti, kad kiekviena ministerija savo biudžete numatytų pakankamai lėšų efektyviam Programos įgyvendinimui; skirti pakankamą finansavimą nevyriausybinėms moterų organizacijoms; labiau jas įtraukti į Programos įgyvendinimą; užtikrinti Programos įgyvendinimą visuose regionuose po 2014 metų, nustatant įgyvendinimo priemones ir terminus.

60. Ketvirtasis Programos tikslas – skatinti lyčių aspekto integravimą.

61. Uždaviniai ketvirtajam Programos tikslui pasiekti įvairiose srityse:

61.1. Švietimo ir mokslo srityje:

61.1.1. skatinti merginas ir vaikus rinktis „netradicines moterims ir vyrams“ studijų kryptis, profesijas;

61.1.2. skatinti vyrus įgyti aukštąjį išsilavinimą;

61.1.3. skatinti nediskriminacinį požiūrį į moteris ir vyrus vadovėliuose ir kitoje mokymo medžiagoje.

61.2. Sveikatos apsaugos srityje:

61.2.1. užtikrinti gimdos kaklelio, krūties, prostatos vėžio patikros galimybę ir informacijos apie tokią patikrą teikimą;

61.2.2. vykdyti visuomenės švietimą reprodukcinės sveikatos klausimais.

61.3. Kultūros srityje:

61.3.1. vertinant šalies kūrėjų indėlį į kultūrą ir meną, skatinti laikytis lyčių lygybės principo;

61.3.2. skatinti didesnę vyrų dalyvavimą kultūrinėse iniciatyvose.

61.4. Aplinkos srityje:

61.4.1. didinti visuomenės informuotumą aplinkos klausimais;

61.4.2. skatinti nevyriausybinėse organizacijų aktyvumą aplinkos srityje integruojant lyčių aspektą.

61.5. Krašto apsaugos srityje – didinti specialistų, galinčių konsultuoti ir mokyti moterų ir vyrų lygybės klausimais ir dirbti tarptautinėse misijose patarėjais, skaičių.

61.6. Teisingumo prieinamumo srityje – didinti visuomenės, ypač kaimo moterų, informuotumą apie teisių gynimo priemones, įskaitant galimybę gauti nemokamą teisinę pagalbą.

61.7. Tarptautinio bendradarbiavimo srityje – didinti Lietuvos indėlį tarptautinių organizacijų veikloje, susijusioje su moterų ir vyrų lygybės politikos įgyvendinimu, ir skleisti Lietuvos gerąją patirtį.

Švietimas ir mokslas

62. Įstatymo 4 straipsnis nustato švietimo įstaigų, mokslo ir studijų institucijų pareigą įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises. Įstatymo 7 straipsnis nustato švietimo įstaigų, mokslo ir studijų institucijų veiksmus, pažeidžiančius moterų ir vyrų lygias teises. Švietimo įstaigos, mokslo ir studijų institucijos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad mokymo programose ir vadovėliuose nebūtų propaguojamas moterų ir vyrų diskriminavimas. Daugelyje švietimo ir mokslo sričių moterų ir vyrų padėtis skiriasi nedaug.

63. Lietuvoje bendrąjį išsilavinimą įgyja beveik vienodas skaičius moterų ir vyrų. 2013–2014 metais visuose švietimo lygmenyse mokslo metų pradžioje mokėsi 551 638 asmenys, iš kurių merginos sudarė 51 procentą. Pradinio ugdymo lygmenyje berniukų (65,7 procento) buvo daugiau negu mergaičių (32,8 procento). Pagrindinio ugdymo lygmenyje berniukų (56,2 procento) mokėsi daugiau nei mergaičių (43,8 procento). Vidurinį išsilavinimą turi daugiau mergaičių (52,9 procento) negu berniukų (47,1 procento). Profesinę kvalifikaciją įgijo 14 915 asmenų. Iš jų merginos sudarė 39,6 procento, vaikinai – 60,4 procento. Įgyti aukštąjį universitetinį išsilavinimą siekė daugiau merginų. Bakalauro studijas baigė 62,7 procento merginų ir 37,3 procento vaikinų, magistro laipsnį įgijo 66,5 procento merginų ir 33,5 procento vaikinų, daktaro mokslo laipsnį įgijo 58,9 procento merginų ir 41,1 procento vaikinų (Lietuvos statistikos departamento duomenys). Mažiau vaikinų nei merginų mokosi gimnazijose ir aukštosiose mokyklose, daugiau vaikinų renkasi profesines mokyklas.

64. Merginos dažniau renkasi „tradiciskai moteriškų“ sričių studijas. 2013 metais profesinėse mokyklose daugiau merginų nei vaikinų rinkosi sveikatos priežiūros (60,4 procento), socialinių paslaugų (91,3 procento), paslaugų asmenims (77,8 procento), verslo ir administravimo (56 procentai) programas. Vaikinai dažniau rinkosi kompiuterijos (69 procentai), architektūros ir statybos (94,2 procento), žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (56,5 procento), transporto paslaugų (98 procentai), aplinkosaugos (73,3 procento), saugos paslaugų (82,8 procento) ir inžinerines profesijas (98,4 procento). Aukštosiose mokyklose 79 procentai merginų baigė pirmosios pakopos studijas ir įgijo bakalauro laipsnį humanitarinių mokslų ir menų srityje, 77 procentai – švietimo srityje, 71 procentas – socialinių mokslų ir teisės srityje. 79 procentai vaikinų įgijo bakalauro laipsnį inžinerijos, gamybos ir statybos srityje, 66 procentai – žemės ūkio ir veterinarijos, 59,9 procento – matematikos ir kompiuterijos srityje (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

65. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje moterų ir vyrų dalyvauja beveik vienodai. 2013 metais Lietuvoje moterų tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį, buvo 48,6 procento, vyrų – 51,4 procento. Daugiausia moterų mokslininkų buvo medicinos mokslų – 52,4 procento, gamtos mokslų – 47,6 procento ir socialinių mokslų srityje – 30,6 procento. Moterų tyrėjų, turinčių mokslo laipsnį, žemės ūkio srityje buvo tik 4,5 procento, technologijos mokslų srityje – 10,3 procento, fizinių mokslų srityje – 11,5 procento (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

66. Tradiciškai moterų, dirbančių pedagoginį darbą, yra daugiau nei vyrų. 2013–2014 metų pradžioje bendrojo ugdymo mokyklose 87,7 procento visų pedagogų sudarė moterys. Moterys profesinio mokymo įstaigose sudarė 68,8 procento, kolegijose – 68 procentus, universitetuose – 50,6 procento pedagogų (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

67. Lytiškumas pradinį klasių mokiniams ugdomas nagrinėjant šeimos, kultūros, visuomenės ir sveikatos temas. Siekiama suteikti reikiamų žinių apie fiziologinius ir psichinius pokyčius jaunesniojo mokyklinio amžiaus tarpsniu. Pradinio ugdymo lytiškumo ugdymo elementai integruoti į Bendrosios pradinio ugdymo programos pasaulio pažinimo dalyko programą. Mokykla gali pasirinkti įgyvendinti Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programą, kurioje numatytos temos ir pradinukams. Pradinio ugdymo turinys orientuotas į pagarbos sau ir kitam, lygiavertiškumo, lygiateisiškumo, atsakomybės, tolerancijos ir panašių nuostatų ugdymą. Mokykla šiai programai gali skirti laiko iš neformaliai ugdymui ir mokinių ugdymosi poreikiams tenkinti skirtų valandų.

68. Lytiškumo ugdymo klausimai įtraukiami į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų dalykų (pvz., etikos, biologijos) turinį. Mokiniai nuosekliai aiškinasi biologinius, socialinius, psichologinius, kultūrinius ir dvasinius lytinio brandimo, ruošimosi šeimai, lytinės sveikatos, atsakomybės ir brandžių santykių kūrimo aspektus. Informacija, susijusi su lytiškumo ugdymu, pateikiama pagal to amžiaus vaikų psichologinį pasirengimą ir poreikį, aktualizuojant ne žinių gausą, o fizinio ir dvasinio vystymosi darną.

69. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino aukštą moterų išsilavinimą. Komitetas rekomendavo pašalinti esamus lyčių stereotipus ir sistemines kliūtis merginoms rinktis netradicines mokslo sritis ar profesijas visose išsilavinimo pakopose, peržiūrėti visus vadovėlius ir pašalinti iš jų lyčių stereotipus. Komitetas rekomendavo apsvarstyti laikinųjų specialiųjų priemonių taikymą mokslo institucijose: nustatyti jų įgyvendinimo terminus, siekti moterų ir vyrų balanso priimant sprendimus švietimo institucijose. Komitetas rekomendavo užtikrinti pagal amžių tinkamą, pakankamą berniukų ir mergaičių švietimą apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises ir apie atsakingą seksualinę elgesį, siekiant užkirsti kelią paauglių nėštumui ir lytiniu keliu plintančioms ligoms.

Sveikata

70. Moterys Lietuvoje gyvena ilgiau nei vyrai. 2013 metais moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – 79,4 metų, vyrų – 68,5 metų. Lietuvos gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė ilgėja, bet išlieka skirtumas tarp moterų ir vyrų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės – 9,8 metų. Moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė ES siekia 83,1 metų, vyrų – 77,5 metų (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

71. Vidutinės tikėtinos moterų ir vyrų gyvenimo trukmės skirtumų priežastys yra kompleksinės, jas lemia daug veiksnių. Suaugusių Lietuvos žmonių tyrimo duomenimis, moterų ir vyrų mirtingumo skirtumus galima skirstyti į dvi grupes. Pirmajai grupei priklauso sveikatą žalojantis elgesys: alkoholio vartojimas, rūkymas, nepalankūs sveikatai mitybos įpročiai, polinkis rizikuoti ir kita. Toks elgesys dažnesnis tarp vyrų, tad ir vyrų mirtingumas nuo virškinimo sistemos ligų 0,9 procento didesnis nei moterų, kvėpavimo sistemos ligų – 2,3 procento. Antrajai skirtumų grupei priklauso sveikatą tausojantis ir stiprinantis elgesys, būdingesnis moterims. Be to, tradiciškai daugiau vyrų dirba sektoriuose, susijusiuose su greitu darbo tempu, įtampa ir stresu, fizinių jėgų poreikiu, lemiančiu trumpesnę vyrų gyvenimo trukmę. Visuomenė vis dar per mažai informuojama apie sveikatą stiprinančio vyrų ir moterų elgesio įtaką sveiko gyvenimo trukmei, nepakankamai skatinamas visuomenės narių, ypač vyrų, suinteresuotumas sveikai gyventi ir aktyviai dalyvauti sveikatinimo veikloje.

72. Didžiausią neigiamą įtaką moterų gyvenimo trukmei turi mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (60 procentų), piktybinių navikų (17 procentų) ir virškinimo sistemos ligų (4,9 procento), vyrų – kraujotakos sistemos ligų (47,6 procento), piktybinių navikų (20,8 procento), tyčinių sužalojimų (13,4 procento) ir virškinimo sistemos ligų (5,8 procento) (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos duomenys).

73. Nuo 2006 metų vykdoma Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa. Šios programos priemonės taikomos vieną kartą per metus 40–55 metų vyrams ir 50–65 metų moterims. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – Valstybinė ligonių kasa) duomenimis, nuo programos vykdymo pradžios šia programa pasinaudojo 487 875 asmenys. Kasmet programoje dalyvaujančių asmenų gausėja. Palyginti su 2010 metų duomenimis, 2013 metais šia programa pasinaudojo 59,6 procento daugiau asmenų.

74. Nuo 2004 metų vykdoma Gimdos kaklelio vėžio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, finansavimo programa. Programa skirta 25–60 metų moterims, sudaroma galimybė kas 3 metus nemokamai pasitikrinti dėl gimdos kaklelio vėžio. Kiekvienais metais šia programa pasinaudoja apie 30–35 procentai moterų, galinčių dalyvauti šioje programoje.

75. Nuo 2005 metų vykdoma Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa, skirta 50–69 metų moterų krūties piktybinių navikų prevencijai. Šios programos priemonės taikomos vieną kartą per 2 metus. Programa finansuojama iš Privalomojo

sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų. Kiekvienais metais šia programa pasinaudoja apie 83 procentus tikslinės amžiaus grupės moterų.

76. Siekiant subalansuoto moterų ir vyrų požiūrio į sveikatą, Lietuvoje atkreiptas dėmesys į vyrų reprodukcinės sveikatos klausimus. Nuo 2006 metų vykdoma Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa, skirta 50–75 metų vyrams ir vyrams nuo 45 metų, jeigu jų tėvai ar broliai sirgo priešinės liaukos vėžiu. Šios programos paslaugos gali būti teikiamos vyrams kas 2 metus. Valstybinės ligonių kasos duomenimis, nuo šios programos vykdymo pradžios iki 2014 metų ja pasinaudojo 371 540 vyrų. Palyginti su 2010 metų duomenimis, 2013 metais buvo patikrinta 46,4 procento daugiau vyrų (Valstybinės ligonių kasos duomenys).

77. Sveikatos priežiūros specialistai, visuomenės sveikatos biurų specialistai ir nevyriausybinių organizacijų vykdo lytinio ugdymo, švietimo ir reprodukcinės sveikatos stiprinimo programas ir priemones, skirtas visuomenei šviesti šeimos planavimo ir reprodukcinės sveikatos klausimais. Todėl 2008–2013 metais pagerėjo apsaugojimo nuo neplanuoto nėštumo rodikliai, pavyzdžiui, 2010–2013 metais dirbtinių abortų skaičius sumažėjo 64,5 procento (Lietuvos statistikos departamento duomenys).

78. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos Penktąjį pranešimą apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino priemones, vykdomas reprodukcinės sveikatos srityje, įskaitant tęstinį lytinį švietimą ir informavimą apie reprodukcinės teises, tačiau išreiškė susirūpinimą dėl 2013 metais pateikto įstatymo projekto, kuriuo ketinama apriboti saugius ir legalius abortus ir prieigą prie kontraceptinių priemonių. Taip pat neigiamai įvertino tai, kad dar nėra priimtas įstatymas, reglamentuojantis reprodukcinę sveikatą, ir kad dirbtinio apvaisinimo gydymas Lietuvoje nesubsidijuojamas. Komitetas pasiūlė imtis priemonių, siekiant susilaikyti nuo įstatymų ar jų pakeitimų, kurie apribotų moterų teisę į teisėtą ir saugų abortą, tačiau priimti įstatymus dėl reprodukcinės sveikatos ir pagalbinio apvaisinimo ir užtikrinti modernios kontracepcijos moterims ir merginoms prieinamumą ir įperkamumą.

Kultūra

79. Kultūra Lietuvoje yra horizontali viešosios politikos sritis, daranti įtaką socialinei ir ekonominei šalies pažangai. Skatinant kultūrą ir kūrybingumą, siekiama spręsti Lietuvos socialinei ir ekonominei raidai aktualias ekonominio konkurencingumo, visuomenės sanglaudos ir tvaraus vystymosi problemas.

80. Už ilgametį kūrybinį indėlį į kultūrą ir meną Lietuvos kūrėjams įteikiama Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija. Moterų ir vyrų dalyvavimas siekiant apdovanojimų yra nevienodas: per pastaruosius 10 metų tik 22 procentai visų kūrėjų, gavusių valstybės apdovanojimus, buvo moterys. Moterų indėlis į šalies kultūrą ir meną vertinamas nepakankamai, trūksta motyvacijos ir paskatinimo iš kultūros srities bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų, kūrybinių sąjungų ir valstybės. 2012 ir 2013 metais svarbiausią valstybės apdovanojimą kultūros srityje gavo tik vyrai. Atsižvelgiant į tai, kad teisę siūlyti kūrėjus kultūros

ir meno premijoms gauti turi juridiniai asmenys, būtina paskatinti kultūros ir meno organizacijas motyvuoti ir įvertinti profesionalių menininkų ir kūrėjų moterų veiklą.

81. Vyrų ir moterų dalyvavimas kultūrinėje ir meninėje veikloje Lietuvoje yra nevienodas. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenimis, kultūrinėse veiklose vyrų dalyvauja gerokai mažiau nei moterų – 41 procentas vyrų ir 27 procentai moterų visiškai nelinkę dalyvauti kultūros renginiuose ir iniciatyvose. Viena iš nedalyvavimo priežasčių yra vyrų suinteresuotumo ir domėjimosi kultūra stoka. 36 procentai tyrime dalyvavusių vyrų nurodė, kad turi kitų interesų nei kultūra, 54 procentai nurodė, kad turi asmeninių priežasčių (laiko stoka, sveikatos problemos) nedalyvauti kultūrinėje veikloje, kiti dalyviai nurodė nepakankamą kultūros paslaugų ir produktų pasiūlą ir kitas kliūtis. Vyrai rečiau nei moterys lankosi muziejuose, galerijose ar parodose, mažiau dalyvauja scenos menų ir amatų veiklose.

82. 2014 metais Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenimis, pagrindiniai kultūros renginių dalyviai yra moterys, jaunesnio amžiaus (iki 40 metų), ekonomiškai pajėgesni, vidutinio dydžio miestų gyventojai ir šeimos su vaikais (daugiau moterys su vaikais). Moterys dažniau nei vyrai dalyvauja savanoriškoje veikloje (vidutiniškai 22 procentai moterų ir 6 procentai vyrų) ir socialiai dalyvauja kultūrinėse iniciatyvose, įsitraukia į nevyriausybinių organizacijų veiklą ir renkasi su kultūra susijusias studijas. Moterys taip pat labiau nei vyrai domisi knygomis ir spauda (71 procentas moterų ir 53 procentai vyrų laisvalaikio skaito knygas), turi namie daugiau knygų nei vyrai (daugiau nei 50 knygų namuose turi 47 procentai moterų ir 39 procentai vyrų). Domėjimasis knygomis ir literatūra yra vienas iš išsilavinusios visuomenės požymių, tiesiogiai siejamas su aukštesniu visuomenės raštingumo lygiu. Moterys dažniau nei vyrai nemato kliūčių įsilieti į kultūrinį gyvenimą, jos labiau didžiuojasi Lietuvos pilietybe ir mano, kad dalyvavimas kultūrinėje veikloje stiprina jų patriotiškumą ir skatina kūrybingumą.

Aplinka

83. Naujausi 2014 metų „Eurobarometro“ apklausos duomenys rodo, kad 64 procentai vyrų jaučiasi gerai informuoti aplinkos klausimais, o moterų – tik 60 procentų. Remiantis socialinių ir demografinių tyrimų duomenimis, moterys dažniau nei vyrai (45 procentai ir 40 procentų) nerimauja dėl kasdienių gaminių poveikio mūsų sveikatai, aplinkai ir vis didesnio susidarančių atliekų kiekio (46 procentai ir 41 procentas). Daugiau moterų nei vyrų (45 procentai ir 40 procentų) visiškai sutinka, kad gali vaidinti svarbų vaidmenį apsaugant aplinką. Moterys taip pat šiek tiek dažniau nei vyrai ėmėsi aplinką tausojančių priemonių (36 procentai ir 30 procentų). Akivaizdu, kad abiejų lyčių suvokimas, vartojimo įpročiai ir požiūriai į aplinką skiriasi. Moterys labiau nei vyrai linkusios tausoti gamtos išteklius, tačiau jaučiasi mažiau informuotos apie galimybes tai daryti. Visuomenės švietimas ir informavimas aplinkosaugos

klausimais turi skatinti tiek moteris, tiek vyrus aktyviau prisidėti prie tausaus išteklių vartojimo, informuoti apie jų daromą poveikį ir galimybes pasirinkti darnesnius veiklos būdus.

84. Aplinkosaugos srityje dirba daugiau vyrų nei moterų. Studijuoti gyvosios gamtos mokslus ir aplinkosaugą labiau renkasi vyrai. 2013 metais gamtos mokslų bakalauro laipsnį įgijo 40,1 procento moterų ir 59,9 procento vyrų. Tais pačiais metais aplinkosaugos studijas kolegijose rinkosi 47,7 procento moterų ir 52,3 procento vyrų (Lietuvos statistikos departamento duomenys). Moterims ir vyrams nevienodai atstovaujama priimant sprendimus aplinkos apsaugos srityje. Moterys rečiau tampa įstaigų, kurios rūpinasi gamtos ištekliais, vadovėmis. Moterų nevyriausybinės organizacijos mažai dalyvauja aplinkos apsaugos srityje, ypač švietėjiškoje, informacinėje ir konsultacinėje veikloje aplinkosaugos klausimais.

85. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje Lietuva užsibrėžė tikslą iki 2020 metų pagal ekonominius, socialinius ir gamtos išteklių naudojimo veiksmingumo rodiklius pasiekti ES valstybių narių senbuvių vidutinį 2003 metų lygį. Tuo tikslu būtina taikyti lyčių lygybės perspektyvą aplinkos apsaugos srityje. Aktyvesnis moterų organizacijų dalyvavimas saugant aplinką prisidėtų prie lyčių aspekto įtraukimo į šią sritį ir darnesnės bei veiksmingesnės politikos įgyvendinimo, todėl reiktų skatinti nevyriausybinį organizacijų aktyvumą šioje srityje.

Krašto apsauga

86. Lietuvos Respublikos teisės aktai krašto apsaugos sistemoje dirbančioms moterims ir vyrams užtikrina lygias karjeros teises ir galimybes. Tiek vyrai, tiek moterys turi teisę tarnauti visų rūšių kariuomenės pajėgose, įgyti visas karines specialybes ar eiti visas karines pareigas. Siunčiant į tarptautines misijas ir mokymus, netaikoma jokia su lytimi susijusi kvotų sistema.

87. Siekiant užtikrinti lygias moterų ir vyrų galimybes ir atsižvelgiant į biologinius (fiziologinius) moters ir vyro skirtumus, taip pat atsižvelgiant į kitų NATO valstybių patirtį, kariuomenėje taikomi pagal lytį diferencijuoti karių fizinio pasirengimo reikalavimai. Įstatymo 6 straipsnio 4 punktą nustato, kad tai nėra laikoma pažeidimu, nes siekiama išsaugoti moterų sveikatą.

88. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos duomenimis, 2013 metais 9,8 procento moterų buvo priimtos į profesinius karo tarnybos mokymus, 10,6 procento – į bazinius karo tarnybos mokymus ir 17,9 procento moterų tapo savanorėmis. Moterys sudarė 11,5 procento bendro karių ir kariūnų skaičiaus. 2013 metais moterys sudarė 4,3 procento visų kariškių, kurie buvo dislokuoti NATO operacijose (2012 metais – 3,47 procento).

89. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnis reglamentuoja abiejų lyčių asmenų vaiko priežiūros atostogas ir tėvystės atostogas. Taip pat, siekiant užtikrinti moterų karių galimybę derinti motinystę ir karjerą bei karių galimybę derinti vaiko priežiūrą ir karjerą, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2008 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. V-163 „Dėl Karo tarnybos statuto patvirtinimo“ patvirtintas Karo tarnybos statutas. Šio statuto 52 punkte įtvirtinta, kad nėščios, neseniai pagimdžiusios ir krūtimi maitinančios moterys karės, taip pat kariai, vieni auginantys vaiką iki keturiolikos metų

arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų, budėti ir, esant tarnybiniam būtinumui, vykdyti užduočių po nustatyto kasdienės tarnybos laiko, švenčių ir poilsio dienomis gali būti skiriami tik su jų sutikimu.

90. Lietuvos kariuomenės drausmės statute seksualinis priekabiavimas apibrėžiamas kaip šiurkštus kario drausmės pažeidimas, užtraukiantis drausminę nuobaudą. Lietuvos kariuomenės Jungtiniame štabe yra vienas pareigūnas, kurio funkcijos apima klausimus lyčių lygybės tema.

91. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnams studijų metu suteikiamos bazinės žinios moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo klausimais, o profesinės karo tarnybos kariams rengimo tarptautinėms operacijoms metu suteikiama teisinė informacija apie ypatingą vaikų ir moterų apsaugą ginkluotų konfliktų metu. Lietuva aktyviai dalyvauja tarptautinėse taikos palaikymo misijose ir operacijose. Moterys paprastai tarnauja medicinos, finansų, logistikos ir administraciniuose būriuose.

92. Siekiant įgyvendinti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas Nr. 1325 (2000) ir Nr. 1820 (2008) dėl moterų, taikos ir saugumo, visi į tarptautines misijas ir operacijas siunčiami civiliai ekspertai ir kariai privalo būti parengti ginkluotų konfliktų įtakos moterų padėčiai, jų specifinių poreikių konfliktų metu ir moterų dalyvavimo taikos palaikymo misijose klausimais. Šiuo metu Lietuva neturi pakankamai specialistų, galinčių konsultuoti ir mokyti šiais klausimais ir dirbti tarptautinėse misijose lyčių reikalų patarėjais.

Teisingumo prieinamumas

93. Teisė į teisingumą yra viena iš žmogaus teisių ir neatsiejamas teisinės valstybės požymis, kurį apibrėžia Lietuvos, ES ir tarptautiniai teisės aktai. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis nustato, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Įstatymo 2¹ straipsnis nurodo, kad teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių asmenų skundus ir pareiškimus, taip pat asmenų ginčus dėl diskriminacijos lyties pagrindu preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos faktas buvo. Skundžiamas asmuo ar institucija turi įrodyti, kad lygių teisių principas nebuvo pažeistas. Įstatymo 18 straipsnio 1 dalis nustato, kad kiekvienas fizinis ir juridinis asmuo turi teisę pateikti lygių galimybių kontrolieriui skundą dėl lygių teisių pažeidimo, o 11 straipsnio 2 dalis numato, kad LGKT savo veiklą grindžia teisėtumo, nešališkumo ir teisingumo principais. Tačiau vis dar stokojama žinių apie teisių gynimo priemones vietiniu ir nacionaliniu lygmenimis, įskaitant galimybę gauti nemokamą teisinę pagalbą bei duomenų pagal lytį apie teisingumo prieinamumą.

94. Į LGKT gali kreiptis visų Lietuvos regionų gyventojai. Daugiau nei 50 procentų visų skundų sulaukiama iš Vilniaus miesto gyventojų. Mažesnių miestų ir kaimo gyventojai kreipiasi į LGKT konsultacijų telefonu, rašo paklausimus elektroniniu paštu. Tačiau stokojama duomenų apie LGKT gautus skundus dėl diskriminacijos lyties pagrindu pagal regionus ir apie priimtus sprendimus.

95. 2013 metais LGKT atliko 34 tyrimus dėl galimo diskriminavimo lyties pagrindu, beveik perpus mažiau nei 2012 metais. Nuo 1999 metų skundai dėl diskriminavimo lyties pagrindu sudarė ir sudaro didžiąją dalį visų gaunamų skundų ir atliekamų tyrimų, išskyrus 2008 ir 2013 metus. 2013 metais daugumą skundų dėl diskriminacijos lyties pagrindu pateikė moterys (56 procentai), 32 procentus skundų dėl diskriminacijos lyties pagrindu pateikė vyrai, o 12 procentų – asmenų grupės, organizacijos. 2013 metais 70 procentų skundų dėl diskriminacijos visais pagrindais pateikė vyrai, 30 procentų – moterys (LGKT duomenys). Tačiau vis dar stokojama informacijos, ypač atokesnėse vietovėse, apie LGKT veiklą, teikiamas paslaugas, diskriminacijos dėl lyties priežastis, išraiškos formas.

96. Lietuvos teismuose bylų dėl diskriminacijos lyties pagrindu mažai. 2012–2013 metais Lietuvos apeliacinės instancijos teismuose nuosprendis priimtas dėl 4 bylų moterų ir vyrų lygių galimybių klausimu. 2012–2013 metais nebuvo nė vienos bylos, kurioje būtų remtasi Konvencija, o 2014 metais buvo viena byla, susijusi su Konvencija (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos duomenys).

97. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos Penktąjį pranešimą, palankiai įvertino tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas rėmėsi Konvencijos 2 straipsniu, ir tai, kad Konvencija ir jos Fakultatyvinis protokolai yra prieinami visuomenei, o Komiteto baigiamosios rekomendacijos yra perduotos atitinkamoms ministerijoms, valdžios įstaigoms ir nevyriausybinėms organizacijoms. Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl nepakankamo žinomumo, kas Konvencijoje rašoma apie skundų dėl moterų teisių pažeidimo pateikimo pagal Fakultatyvinį protokolą procedūras, kokios yra Komiteto Bendrosios rekomendacijos dėl individualaus komunikavimo ir paklausimų teikimo ir baigiamosios rekomendacijos. Komitetas rekomendavo viešinti Konvenciją, jos Fakultatyvinį protokolą ir Komiteto Bendrąsias rekomendacijas dėl individualaus komunikavimo bei paklausimų teikimo, organizuoti teisininkų, teisėjų, prokurorų, policijos ir kitų teisingumą įgyvendinančių pareigūnų mokymus.

98. Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl LGKT matomumo, mažo skundų dėl diskriminavimo lyties pagrindu skaičiaus (14 procentų), skundų pasiskirstymo pagal regionus statistikos ir duomenų apie priimtus sprendimus trūkumo, nepakankamo LGKT prieinamumo regionuose, riboto administracinių baudų taikymo bylose dėl diskriminacijos lyties pagrindu, per pusmetį nepaskirto nuolatinio Lygių galimybių kontrolieriaus ir ribotų LGKT žmogiškųjų išteklių. Komitetas rekomendavo didinti moterų informuotumą apie teisinės gynybos priemones, kurių jos gali imtis norėdamos pranešti apie jų teisių pažeidimus pagal Konvenciją, surinkti duomenis pagal lytį apie skundų dėl diskriminacijos lyties pagrindu geografinį pasiskirstymą, jų nagrinėjimo rezultatus ir įsteigti regioninius ir vietinius LGKT filialus.

Tarptautinis bendradarbiavimas

99. Moterų ir vyrų lygybė visose veiklos srityse yra viena iš pagrindinių ES vertybių ir būtina prielaida siekiant ES augimo, užimtumo ir socialinės sanglaudos tikslų. Didesnių galių moterims suteikimas ir lyčių lygybė yra daugelio tarptautinių organizacijų tikslas ir horizontalioji

veikla: Jungtinių Tautų, Europos Tarybos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos, Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijos ir kitų. Lietuva, kaip ES ir kitų tarptautinių organizacijų narė, nuosekliai ir sistemingai skiria daug dėmesio moterų ir vyrų lygybės klausimams. Būdama Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims ir jos Fakultatyvinio protokolo valstybe nare, Lietuva periodiškai teikia ataskaitas Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetui, o šis vertina, kaip mūsų valstybė laikosi savo įsipareigojimų pagal Konvenciją, įvardija problemines sritis ir teikia rekomendacijas dėl tolesnio Konvencijos nuostatų įgyvendinimo. Lietuva nuosekliai įgyvendina Jungtinių Tautų strateginio dokumento didesnių galių moterims suteikimo ir lyčių lygybės klausimais – Pekino veiksmų platformos – tikslus visose 12 kritinių sričių ir kas 4 metus teikia tikslų įgyvendinimo ataskaitas.

100. Lietuva aktyviai dalyvauja Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos III komiteto, Jungtinių Tautų Moterų padėties komisijos, Žmogaus teisių tarybos, Europos Tarybos, kitų tarptautinių organizacijų veikloje – sesijose, debatuose, įvairiuose kasmetiniuose ir teminiuose renginiuose moterų teisių, didesnių galių moterims suteikimo, vyrų ir moterų lygių galimybių užtikrinimo klausimais. Lietuva yra daugumos rezoliucijų moterų teisių ir lyčių lygybės klausimais bendraautorė ir nuolat teikia informaciją Jungtinių Tautų Sekretariatui, Jungtinių Tautų Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui, kitoms tarptautinėms organizacijoms apie šių rezoliucijų įgyvendinimą Lietuvoje.

101. Lietuva dalyvauja tarptautinėse iniciatyvose ir diskusijose dėl Jungtinių Tautų Tūkstantmečio vystymosi tikslų ir vystymosi po 2015 metų darbotvarkės. Diskusijose Lietuva aktyviai palaiko darbotvarkės iniciatyvas suteikti moterims didesnių galių ir įtraukti lyčių lygybės klausimus į vystymosi po 2015 metų darbotvarkę.

102. Lietuva, kaip nenuolatinė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narė, aktyviai prisideda prie Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1325 (2000) dėl moterų, taikos ir saugumo įgyvendinimo skatinimo visose valstybėse narėse, užtikrinant didesnę atstovavimą moterims priimant sprendimus visais lygiais – nacionaliniu, regioniniu, tarptautinėse institucijose ir konfliktų prevencijos, valdymo ir sprendimo mechanizmuose; renkant ir pateikiant informaciją apie moterų padėtį ginkluotų konfliktų metu, įskaitant seksualinio pobūdžio nusikaltimus; didinant moterų vaidmenį įgyvendinant visas taikos palaikymo ir taikos stiprinimo priemones.

103. Lietuva dalyvauja Demokratijų bendrijos, jungiančios per 100 valstybių narių ir esančios didžiausia pasaulyje demokratių bei demokratines visuomenes kuriančių valstybių koalicija, veikloje. Pirmininkaudama Demokratijų bendrijai 2011–2012 metais, Lietuva ypatingą dėmesį skyrė moters vaidmens stiprinimui, kartu su JAV įkūrė darbo grupę „Moterys ir demokratija“. Lietuva drauge su partnerėmis siekia sutelkti Demokratijų bendrijos šalis skirti nuolatinį dėmesį moterų padėčiai demokratinėje visuomenėje, jų dalyvavimui socialinėje, politinėje ir ekonominėje erdvėje, priimant sprendimus. Ši tarptautinė institucija svarbi skleidžiant Lietuvos patirtį moterų ir vyrų lygybės, ypač moterų dalyvavimo politikoje ir įgyvendinant sprendimus, srityje.

104. 2014 metų rugsėjį Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė 4 metams išrinkta Pasaulio moterų lyderių tarybos pirmininke. Ši taryba vienija įtakingiausias pasaulio moteris lyderes – esamas ir buvusias valstybių prezidentes ir ministres pirmininkes. Šios organizacijos pagrindiniai tikslai siejami su moters lyderystės vieta pasaulyje ir valstybėje. Valstybių vadovės yra suinteresuotos moterų matomumo viešajame gyvenime problematika, jų įsitraukimu į svarbiausių sprendimų priėmimo procesus įstatymų leidybos, darbo rinkos, lyčių lygybės, kultūros, švietimo, aplinkosaugos srityse, demokratijos kokybės gerinimu visose Jungtinių Tautų valstybėse narėse. Lietuvos Respublikos Prezidentės, tapusios Pasaulio moterų lyderių tarybos pirmininke, pareigos ir veikla šioje taryboje didina Lietuvos matomumą ir skatina aktyvinti Lietuvos veiklą tarptautinėse institucijose ir valstybių bei organizacijų grupėse, rengti renginius, atlikti projektus, vykdyti kitas veiklas, susijusias su moterų lyderystės, moterų kompetencijos ekonomikos klausimais ugdymo ir didesnių galių šioje srityje joms suteikimo, dalyvavimo konfliktų prevencijoje, tarpininkavimo procesuose ir kitais moterų ir vyrų lygybės klausimais.

105. 2012 metais Lietuvos atstovė – Vilniaus universiteto Lyčių studijų centro direktorė prof. Dalia Leinartė pirmą kartą mūsų šalies istorijoje išrinkta Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto nare. Už aktyvią veiklą ir indėlį komitete Lietuvos atstovė išrinkta komiteto vicepirmininke. Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos posėdyje 2014 m. lapkričio 25 d. prof. Dalia Leinartė visais balsais pasiūlyta kandidatė antrajai kadencijai. Siekiant tinkamai pasirengti ir užsitikrinti kitų valstybių paramą 2016 metais vyksiančiuose rinkimuose, veiksmai, skirti Lietuvos atstovės kandidatūrai kelti, bus pradedami 2015 metais.

106. Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas nustato, kad vienas pagrindinių vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslų – siekis prisidėti prie žmogaus teisių ir lyčių lygybės plėtojimo valstybėse partnerėse. Įgyvendindama Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo 2014–2016 metų politikos kryptis, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 41 „Dėl Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo 2014–2016 metų politikos krypties patvirtinimo“, Lietuva teikia paramą besivystančioms valstybėms, skatina tų šalių moterų ir vyrų lygybę ir moterų socialinį ir ekonominį aktyvumą. Taip pat siekiama, kad Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, nevyriausybinės organizacijos bei verslo struktūros įsitrauktų į dvišalius, ES ir tarptautinius vystomojo bendradarbiavimo projektus ir dalytųsi gerąja patirtimi su partneriais kitose valstybėse.

107. Programos tikslų įgyvendinimo vertinimo kriterijai ir planuojamos jų reikšmės pateikiamos Programos priede.

III SKYRIUS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS IR FINANSAVIMAS

108. Programai įgyvendinti bus parengti 2015–2017 metų ir 2018–2021 metų veiksmų planai ir tvirtinami socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu. Įgyvendinant Programą

dalyvaujančios institucijos numato lėšų poreikį priemonėms įgyvendinti, vertinimo kriterijus ir jų reikšmę savo planavimo dokumentuose.

109. Programos įgyvendinimą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Priemonių įgyvendinimo eiga svarstoma kas ketvirtį vykstančiuose Komisijos posėdžiuose, prireikus teikiamos išvados ir pasiūlymai.

110. Už Programą atsiskaitoma Strateginio planavimo metodikoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“, nustatyta tvarka.

111. Programos rezultatus savo interneto svetainėje viešina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kiekviena įgyvendinant priemones dalyvaujanti institucija ar įstaiga informuoja visuomenę, o prireikus – ir kitas institucijas apie atitinkamų priemonių įgyvendinimą skelbdamos savo interneto svetainėje, Informaciniame portale moterims (<http://lygus.lt/mic/>), per moterų organizacijų elektroninį tinklą ar panašiai.

112. Prie Programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo prisideda kitos programos, veiksmų planai ir projektai, pavyzdžiui, Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. A1-588 „Dėl Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų plano patvirtinimo“, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos Nr. 1325 (2000) įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2011 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. V-263 „Dėl Jungtinių Tautų saugumo tarybos rezoliucijos Nr. 1325 (2000) įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, ir kitos programos, planai ir projektai.

113. Programa finansuojama iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ministerijoms ir įstaigoms, atsakingoms už priemonių įgyvendinimą, patvirtintų bendrųjų asignavimų, ES fondų ir kitų lėšų, gautų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių
2015–2021 metų programos
priedas

**VALSTYBINĖS MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ 2015–2021 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO
VERTINIMO KRITERIJŲ IR JŲ REIKŠMIŲ SĄRAŠAS**

Eil. Nr.	Tikslo pavadinimas	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus reikšmės			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
			2014 metų	2017 metų	2021 metų	
	Strateginis tikslas – nuosekliai, kompleksiskai ir sistemingai visose srityse skatinti moterų ir vyrų lygybę, šalinti moterų ir vyrų padėties skirtumus	Visuomenės dalis, teigiamai vertinanti moterų ir vyrų lygybės pokyčius visose srityse (procentais)	50	52	55	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija)
1.	Tikslas – skatinti vienodas moterų ir vyrų galimybes užimtumo ir darbo srityje	Moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis (procentais)	13,3 (2013 m.)	13,29	13,25	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
		Moterų, smulkaus ir vidutinio verslo vadovių, skaičius (procentais)	26,04 (2013 m.)	28	30	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
		Užimtų moterų ir vyrų segregacija pagal ekonominės veiklos rūšis (procentais)	32	31,5	30	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
2.	Tikslas – siekti subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimančioms sprendimams einant aukščiausias pareigas	Moterų, dalyvaujančių priimančioms sprendimams ir einančių aukščiausias pareigas, skaičius (procentais)	19,24	19,34	20	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
3.	Tikslas – didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą	Teisės aktų ir kitų sprendimų projektų, kurių poveikio vertinimas atliktas lyčių aspektu, skaičius	2	10	15	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
4.	Tikslas – skatinti lyčių aspekto integravimą	Vyrų, pasirinkusių aukštąjį išsilavinimą, skaičius (procentais)	40	42	44	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
		Visuomenės dalis, teigiamai vertinanti apsaugojimo nuo neplanuoto nėštumo galimybių prieinamumą (procentais)	–	40	50	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija

Eil. Nr.	Tikslo pavadinimas	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus reikšmės			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
			2014 metų	2017 metų	2021 metų	
		Vyrų, patikrintų dėl prostatos vėžio, skaičius	107 789 (2013 m.)	108 000	108 000	
		Moterų, patikrintų dėl gimdos kaklelio vėžio, skaičius	109 816 (2013 m.)	110 000	110 000	
		Moterų, patikrintų dėl krūties vėžio, skaičius	80 348 (2013 m.)	81 000	81 000	
		Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos remiamose iniciatyvose dalyvavusių vyrų dalis iš visų dalyvių skaičiaus (procentais)	–	20	25	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
		Visuomenės informuotumas aplinkos klausimais (procentais)	60	62	64	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
		Specialistų, galinčių konsultuoti, mokyti moterų ir vyrų lygybės klausimais ir dirbti tarptautinėse misijose patarėjais, skaičius	2	3	4	Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija
		Pagrįstų skundų, pateiktų Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai, skaičius	34 (2013 m.)	40	45	Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba